

Nr B 254

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr B 39, angående vissa åtgärder på grund av situationen på smörmarknaden, m. m.*

Redan år 1947 angavs som »det närmaste målet» för svensk jordbrukspolitik att jordbruksbefolkningen skulle beredas »möjlighet att uppnå och bevara jämställdhet i inkomsthänseende med andra befolkningsgrupper». Vid 1955 års höstriksdag upprepades denna målsättning och konkretiserades än ytterligare. Då angavs innebörden av inkomstlikställigheten så, att jordbrukare på »rationellt drivna gårdar i basjordbrukens storleksgrupp» skulle i inkomstavseende ha möjlighet att uppnå samma ställning som »industriarbetare och liknande i de två lägsta ortsgrupperna».

Eftersom mjölkproduktionens avkastning har avgörande betydelse för jordbrukarnas inkomster — särskilt i småbruk och familj jordbruk — bör speciell hänsyn tas till de bindande uttalanden från statsmakternas sida som gjorts i fråga om mejeriprodukter. År 1947 — proposition nr 75 — uttalade således dåvarande departementschefen »att jordbruket tills vidare i första hand bör åtnjuta avsättningsskydd för en smörproduktion, motsvarande vad som kan frambringas medelst inhemska fodermedel och sådana importerade fodermedel, som erfordras för att uppnå balans i foderstaterna». Exakt vad denna linje innebar ansågs inte möjligt att ange med hänsyn till då rådande matfettsransonering, men det ansågs sannolikt att utrymme skulle finnas för en margarinkonsumtion av större kvantitet än den som 1942 års jordbrukskommitté angivit på 40 000 ton, framför allt om export av smör kunde ske till »med det inhemska marknadsläget konkurrerande priser».

Utvecklingen fram till år 1955 har visat en ständig ökning av margarinproduktionen samtidigt som mjölk- och smörproduktionen sedan 1949/50, då den högsta produktionen redovisades, visat en kraftigt vikande tendens. Det smör som inte konsumerades inom landet hade dock fram till 1955 kunnat exporteras till ur kostnadssynpunkt godtagbara priser. Av den orsaken aktualiserades icke frågan om innebörden i 1947 års beslut för mejeriproduktionens del. Jordbruksprisutredningen varnade emellertid i sitt betänkande (SOU 1954: 39) för risken av ett starkt stigande smöröverskott. Dessa varningar ansåg dock dåvarande departementschefen vara överdrivna (prop. nr 198/55). Skulle det emellertid inträffa att avsättningen av smör på utlandsmarknaden helt omöjliggjordes — uttalade han — borde det i

en sådan situation »ankomma på statsmakterna att med alla till buds stående medel skaffa avsättning för inhemskt smör på hemmamarknaden».

De tilltagande avsättningsvärigheter som sedan ungefär ett år varit rådande för smör kan inte sägas vara orsakade av en stigande mjölkfettsproduktion. Enligt beräkningar som publicerats i Jordbruksekonomiska Meddelanden nr 1, 1958, låg produktionen av mjölk år 1956/57 16 procent lägre än förkrigsårets nivå och 19 procent lägre än toppåret 1949/50. Motsvarande siffror för mjölkfetsproduktionen är 9 resp. 16 procent. En viss produktionsanpassning har följaktligen skett inom jordbruket. Antalet kor har under 1950-talet minskat med över 30 000 per år. Det nuvarande smöröverskottet får således framför allt anses bero på en förskjutning i konsumtionen från smör till margarin inom landet. Detta borde tidigare ha föranlett åtgärder från statsmakternas sida.

Inflationen inom landet får också anses ha medverkat till uppkomsten av de nuvarande svårigheterna. Genom den har jordbrukarnas realinkomster försämrats under hela 1950-talet, eftersom kostnaderna stigit snabbare än inkomsterna. Inflationen har medfört att klyftan mellan de s. k. världsmarknadspriserna och hemmamarknadspriserna vidgats. Det är då inte i första hand priset på den internationella livsmedelsmarknaden utan i främsta rummet den allmänna prisuppgången inom landet — inflationen — som försakat att exporten av svenska jordbruksprodukter för varje år blivit en allt sämre affär för jordbrukarna.

De exportsvårigheter som orsakats av prisernas utveckling på utlands- och hemmamarknaden har förvärrats av att jordbruksproduktionen ökat inom de flesta av de länder som brukar betraktas som våra traditionella exportmarknader. Dessa exportmarknader är nu stängda. För närvarande är det endast englandsmarknaden som står öppen, men exporten dit är kvoterad för nu löpande avtalsperiod till 8 000 ton, varav dock redan ett utrymme på 3 000 ton använts.

På grund av de här angivna samverkande orsakerna blev situationen i början av detta år så akut, att speciella åtgärder vidtogs av årets förra riksdag i syfte att förbättra smöravsättningen. Dessa åtgärder, som i huvudsak innebar en sänkning av smörpriset med två kronor per kilo, av vilket belopp femtio öre subventionerades av staten, försakade en allvarlig inkomstminskning för jordbrukarna. Från vårt håll föreslogs i motion en höjning av margarinpriset med femtio öre per kilo jämsides med den av jordbrukarna själva bekostade sänkningen av smörpriset. En sådan kombinerad lösning hade enligt vår mening varit avgjort bättre för alla parter, eftersom den inte hade försatt jordbruket i det tvångsläge som konsumtionsstimulerande subventioner alltid gör. Den ökning av konsumenternas livsmedelskostnader som hade blivit en följd av margarinprishöjningen hade kunnat elimineras genom ett slopande av den extra sockerskatten.

Sedda mot bakgrunden av de löften eller avtal som statsmakterna genom 1947 och 1955 års riksdagsbeslut träffat med jordbrukets företrädare ter sig vårens åtgärder som mycket otillfredsställande. Vi kan i likhet med jordbrukets förhandlingsdelegation inte betrakta regeringens lösning som något fullföljande av träffade avtal.

Det är självklart att träffade avtal skall hållas. Det är därför nödvändigt att vi nu vidtager sådana åtgärder, som kan sägas medföra att avtalet beträffande smörets tryggade avsättning hålles samt att åtgärder förbereds för att även löftet om inkomstlikställighet för jordbrukets utövare med jämförbara folkgrupper uppfylles. I jordbruksnämndens skrivelse av den 16 juni framhålles också att statsmakterna enligt gällande jordbruksupp-görelse åtagit sig att »i ett sådant läge som det nu rådande med alla till buds stående medel öka avsättningen av smör på den inhemska marknaden».

Som tidigare berörts innebär konsumtionsstimulerande subventioner svårigheter vid avvecklingen. Lättheten att införa dem står i omvänd proportion till svårigheterna att avveckla dem. Subventionerna måste betalas, och det är skattebetalarna som drabbas genom högre skatter. En del av kostnaden betalas över disken, en annan del på skattsedlarna. Vad som i dagens läge gör det speciellt betänkligt att beträda subventionslinjen är den allvarliga statsfinansiella situationen.

Jordbrukets företrädare protesterade mot införandet av subventioner. Nu har emellertid jordbruket genom tidigare majoritetsbeslut i riksdagen försatts i ett tvångsläge, därför att en avveckling av smörsubventionen och en därav följande höjning av smörpriset kan befaras få en ogynnsam effekt på smörkonsumtionen, oavsett om det samtidigt sker en motsvarande höjning av margarinpriset. Därtill kommer att en eventuell återgång av konsumtionen från smör till margarin är speciellt ogynnsam under sommaren och hösten, enär smörproduktionen under denna tid är störst. Skäl som tidigare ej var för handen synes följaktligen nu tala för ett bibehållande under viss klart avgränsad tid av smörsubventionerna. En ytterligare orsak som talar härför är det förhållandet, att den s. k. 6-procentsregeln med all sannolikhet kommer att utlösas under hösten och att då prisförhandlingar över hela fältet kommer att tas upp.

Härtill kommer att förhållandena på exportmarknaden under de senaste månaderna försämrats. Genom den minskade prisspänningen mellan smör och margarin har visserligen en förändring av konsumtionsvanorna av matfett skett till fördel för smöret. Men även om man räknar med en ökning av smörkonsumtionen på 30 procent, kan ett betydande smöröverskott befaras. Detta beroende av de stängda exportmarknaderna. Smöröverskottet måste därför avsättas på den inhemska marknaden, vilket för att bli möjligt torde kräva en minskning av prisspänningen mellan smör och margarin.

Vi föreslår därför en sådan höjning av regleringsavgifterna för fettråvaror

m. m. att margarinpriset som en följd därav höjes med 50 öre. Detta torde komma att kräva en höjning av regleringsavgiften med 60 öre per kilo fett-råvara, vilket enligt approximativa beräkningar kan väntas medföra en inkomst för staten med ca 45 milj. kr. för helt budgetår. Genom detta belopp, som innebär en inkomstökning för staten, kan bibehållandet av smör-subventioneringen finansieras. I likhet med vad som från vårt håll föreslogs i en motion till årets förra riksdag — då avseende annan tidpunkt — yrkar vi även nu i en speciell motion på en avveckling av den extra varuskatten på socker från och med den 1 januari 1959 i syfte att eliminera de genom margarinprishöjningen ökade livsmedelskostnaderna för konsumenterna.

Under rådande förhållanden synes det alltså vara nödvändigt att under tiden augusti—november bibehålla de nu utgående smörsubventionerna. Vi vill dock ännu en gång understryka, att vi principiellt är motståndare till subventioner och att vi godtager en fortsättning — under klart avgränsad tid — enbart av den anledning att jordbruket försatts i ett tvångsläge.

Utöver de här föreslagna åtgärderna synes riksdagen böra uttala, att en höjning bör ske av införselavgiften för oljekraftfoder samt att en så hög införselavgift för fodersäd bör införas — efter det föreslagna bemyndigandet — att vår mjölkproduktion i huvudsak kommer att baseras på inhemska fodermedel. Skäl kan nämligen framföras mot att en för hög mjölk- och smör- samt fläskproduktion upprätthålles med hjälp av importerade fodermedel. Dessa skäl har speciell styrka i år, då vi har att räkna med en stor fodersädsskörd. De inkomster som flyter in genom de högre införselavgifterna har också stor betydelse när det gäller att täcka eventuella exportförluster för exempelvis smör och fläsk.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen vid behandling av proposition nr B 39 måtte hos Kungl. Maj:t hemställa

dels om utfärdandet av kungörelse om följande ändring av 2 § i kungörelsen den 7 juni 1956 (nr 417) med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 7 juni 1956 (nr 403) angående regleringen av införseln av fettråvaror och fettvaror m. m.

2 §.

För i — — — erläggas regleringsavgift.

Regleringsavgiften må ej sättas till högre belopp än en krona 50 öre för kilogram fett, olja eller fettsyra, varvid i fråga om varor, som upptagits under C i bilagan, avgiften skall avse den kvantitet fett eller olja som ingår i importvaran.

Vid förändring — — — sådan vara;

dels om bemyndigande för jordbruksnämnden att med stöd av nyssnämnda kungörelse vidtaga den ändring av regleringsavgiften för fettvaror, som angivits i det föregående, *samt* att riksdagen måtte uttala att införselavgifter för kraftfoder och fodersäd bör vara av sådan storleksordning, att mjölk- och smör- samt fläskproduktionen till den absoluta huvuddelen baseras på inhemsk foderproduktion.

Stockholm den 8 juli 1958

Jarl Hjalmarson

Martin Skoglund

T. G. von Seth

Leif Cassel

Ernst V. Staxäng

Einar Hægglom

Carl Östlund

Tage Magnusson